

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมใน "กรุงเทพ" สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น พ.ศ. 2325 - 2411

นางสาว วิภัลย์ พงศ์พินิตานนท์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

· ภาควิชาประวัติศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2532

ISBN 974 - 576 - 192 - 3

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

T17613418 015996

SOCIO-CULTURAL CHANGE IN "BANGKOK" DURING
THE EARLY RATTANAKOSIN PERIOD, 1782-1868

Miss Wigun Phongpanitanon

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

For the Degree of Master of Art

Department of History

Graduate School

Chulalongkorn University

1989

ISBN 974 - 576 - 192 - 3

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมใน"กรุงเทพ" สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น
พ.ศ. 2325-2411

โดย นางสาว วิกัลย์ พงศ์นิตานนท์
ภาควิชา ประวัติศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ฉลอง สุนทราวณิชย์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร. ถาวร วัชรากัย)

คณะกรรมการวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ วิลาสวงศ์ พงศบุตร)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(อาจารย์ ฉลอง สุนทราวณิชย์)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สวรรณา เกரியงไกรเพชร)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร. ชาญวิทย์ เกษตรศิริ)

วิทยานิพนธ์ พงศพนิตานนท์ : การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมใน"กรุงเทพ" สมัยรัตน-
โกสินทร์ตอนต้น พ.ศ. 2325-2411 (SOCIO-CULTURAL CHANGE IN "BANGKOK"
DURING THE EARLY RATTANAKOSIN PERIOD, 1782-1868) อ.ทิพย์รักษา : อ.ฉลอง
สุนทราวาณิชย์, 220 หน้า.

สภาพการณ์ในยุคแรกของการก่อตัวของกรุงเทพฯ และปัญหากำลังคนเป็นเงื่อนไขสำคัญประการ
หนึ่งในการฟื้นฟูเมือง รัฐบาลมีนโยบายสนับสนุนและผลักดันการอพยพผู้คนเข้าสู่พื้นที่ต่าง ๆ ผู้อพยพเหล่านี้
มาจากรัฐและหัวเมืองที่มีความแตกต่างกันทั้งสภาพแวดล้อม และวัฒนธรรม

วิทยานิพนธ์นี้มุ่งศึกษาการคลี่คลายเปลี่ยนแปลงภายในสังคมกรุงเทพฯ สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น
พ.ศ. 2325 - 2411 โดยพิจารณาจากความพยายามของรัฐในการควบคุมสังคม ซึ่งมีความหลากหลาย
ของกลุ่มชนต่างวัฒนธรรมใน"กรุงเทพ" ทั้งนี้เพื่อสร้างเสถียรภาพความปลอดภัย และการฟื้นฟูขยายตัว
ทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะการค้าต่างประเทศที่มีบทบาทสำคัญในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

ผลการศึกษาพบว่า ผู้คนในสังคมเมืองกรุงเทพฯในยุคแรกของการก่อตั้งเมืองหลวงใหม่ล้วน
เป็นคนแปลกหน้ากัน รัฐบาลวางนโยบายการควบคุมสังคมในระบบเกณฑ์แรงงาน และความสัมพันธ์เชิง
เศรษฐกิจตามแบบแผนการปฏิบัติตั้งแต่สมัยอยุธยา จำนวนผู้อพยพที่หลั่งไหลเข้าสู่พื้นที่"กรุงเทพ" และการ
ตั้งถิ่นฐานถาวร ยังผลให้เมืองขยายตัวอย่างรวดเร็ว สอดรับกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจการค้าของยุค
สมัย รัฐได้ถ่ายทอดแนวทางการควบคุมการประพฤติปฏิบัติของผู้คนในสังคม กระแสการ
เคลื่อนไหวของสังคมเมืองจากปัจจัยภายในดังกล่าว รวมทั้งผลกระทบจากการส่งผ่านวัฒนธรรมต่างดาว
ทำให้การปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมเมืองคลี่คลายรูปปลั๊กชันและสร้างเอกภาพของกรุงเทพฯในเวลาต่อมา

ภาควิชาประวัติศาสตร์.....

สาขาวิชาประวัติศาสตร์.....

ปีการศึกษา2531.....

ลายมือชื่อนิสิต

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา

WIGUN PHONGPANITANON : SOCIO-CULTURAL CHANGE IN "BANGKOK" DURING THE EARLY RATTANAKOSIN PERIOD, 1782-1868. THESIS ADVISOR : CHALONG SOONTRAVANICH, 220 pp.

During the first phase of Bangkok's rise to prominence, the problem of manpower shortage was a crucial factor in the revival of the Thai state. The government encouraged as well as organized people to settle in certain areas of Bangkok. These settlers, forced and voluntary, came from various provinces and states, and from different culture and environments.

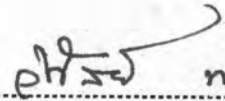
This dissertation studies changes within Bangkok society during the period 1782-1868, concentrating on the state's attempts to control a culturally diverse community, in order to build up security, and to revive as well as expand the economic, especially foreign trade, which played a vital role during the early Rattanakosin period.

The result of the research show that the inhabitants of Bangkok during this period were all strangers to each other. The government laid down a policy of controlling society through the corvee system as well as through economic ties which had existed since the Ayutthaya period. The number of settlers settlements within the city, led to its rapid expansion, and went hand in hand with the trade and economic expansion of that era. The state tried to inculcate certain ideas and principles in controlling the behaviour of people in society. These developments caused by internal social factors, and the effects of different foreign cultures on the community, resulted in the unfolding of, and changes in, Bangkok's unified character.

ภาควิชาประวัติศาสตร์.....

สาขาวิชาประวัติศาสตร์.....

ปีการศึกษา๒๕๓๑.....

ลายมือชื่อนิสิต

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา

กิตติกรรมประกาศ

ตลอดระยะเวลาการทำงานด้านควาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนได้รับความร่วมมือ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความคิด และความช่วยเหลือจากบุคคลมากมาย ขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ วิลาสวงศ์ พงศบุตร ที่ได้ให้กำลังใจ ความใส่ใจดูแลชี้แนะ ที่มีคุณค่าโดยเฉพาะ การทำงานขั้นสุดท้าย และการสอบวิทยานิพนธ์ ขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวรรณา เกรียงไกรเพชร ไร่ ณ ที่นี้ด้วย

กราบขอบพระคุณ อาจารย์ชาญวิทย์ เกษตรศิริ ด้วยความซาบซึ้งใจในความกรุณาที่ให้ แก่ผู้เขียนเสมอมา

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร. ธีรวิทย์ ณ ป้อมเพชร ที่ได้ให้ความช่วยเหลือในการทำงานชิ้นนี้จนลุล่วงด้วยดี ขอขอบพระคุณ อาจารย์และอาจารย์พิเศษ ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยตลอดช่วงเวลาของการศึกษา ณ สถาบันแห่งนี้

ชีวิตการศึกษาใน 5 ปีที่ผ่านมาจะไม่มีความหมายหากไม่มีการทำงานร่วมกัน ให้กำลังใจกัน และความสัมพันธ์ที่เปี่ยมด้วยมิตรจิต ขอขอบคุณ คุณยุรารัตน์ พันธุ์ยุรา คุณวรรณิกา ตันเตีร์ตาไพศาล คุณสุธาชัย ยิ้มประเสริฐ คุณยอดยิ่ง รักสัตย์ โดยเฉพาะ "น้องอ้อย" คุณเอรวรรณ ศรีอุดม ที่ได้ร่วมกันสร้างความมั่งคั่งให้กับการเรียนรู้ในส่วหนึ่งของชีวิตความเป็น มนุษย์ ที่มีความหมายมากกว่าความสำเร็จในการทำงานวิทยานิพนธ์

ขอขอบคุณ คุณเอรุณี ลีศิริชัยกุล คุณอนงค์ลักษณ์ บุษชา และน้อง ๆ แห่งสำนักงาน การศึกษาหลังปริญญา คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล ที่มีความอดทนต่อการทำงานด้านควานี้และ ให้ความช่วยเหลือมาโดยตลอด

สำหรับ พ่อ-แม่ อา พี่ ๆ น้อง ๆ ทุกคนที่เฝ้าคอยให้กำลังใจและทุนทรัพย์อันเป็นปัจจัย สำคัญในการทำงาน เหนือสิ่งอื่นใดคือคำบอกเล่าในครอบครัวถึง "ทวด" ผู้เดินทางอยู่ในสำเภา การค้าระหว่างอ่าวไทยและทะเลจีน เป็นแรงบันดาลใจในการมุ่งมั่นเพื่องานชิ้นนี้ ผลงานที่ศึกษา ขอแทนคำขอบคุณ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
บทที่	
1. บทาเ้า	1
2. การสร้างกรุงเทพฯเป็นเมืองในราชอาณาจักร	5
3. การเคลื่อนไหวกทางสังคมในกรุงเทพฯ	78
4. การเปลี่ยนแปลงภายในสังคมและการเคลื่อนไหว ทางวัฒนธรรมใน"กรุงเทพฯ" สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น	149
5. บทสรุป	189
บรรณานุกรม	196
ประวัติผู้เขียน	220